

дидактичних особливостей кожної з них і в залежності від рівня роботи з матеріалом;

4) раціонально використовувати (у потрібному місці й у необхідному обсязі) аудіовізуальні засоби навчання;

5) організувати додаткові заняття, лабораторний практикум, ділові ігри й інші професійно орієнтовані заняття.

Крім комп'ютерних і мережевих технологій варто звернути увагу на інші засоби комунікації, зокрема на телебачення. Наявність у ефірі величезної кількості телеканалів наводить на думку про відновлення навчального телебачення, освітніх програм і каналів. Це дозволить організувати самостійну роботу студентів на значно вищому рівні, підвищить рівень організації дистанційного навчання та навчання людей з особливими потребами.

Таким чином роль інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальному процесі надзвичайно важлива, особливо у зв'язку із впровадженням Болонської системи освіти в Україні, оскільки вони забезпечують виконання чотирьох із шести принципів Болонського процесу: запровадження кредитної системи, контроль якості освіти, розширення мобільності, забезпечення працевлаштування випускників.

Література:

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) /Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І.І. - Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. - 52 с

2. Васильєва І.А., Осипова Е.М., Петрова Н.Н. Психологические аспекты применения информационных технологий // Вопросы психологии. - 2002. -№5. -С. 15-28.

3. Жалдак М.І. Прикладне програмне забезпечення навчального призначення // Інформатика. - 2001. - №48. - С.9-15.

4. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. - К.: Вид. дім "Ін Юре", 2003. - 416 с.

5. Лапінський В. Проблемні аспекти розробки і використання електронного підручника // Інформатика. - 2001. -№17. - СІ-2.

6. Машбиц Е.И. Методические рекомендации по проектированию обучающих программ. - К.: Рад. Школа, 1986. - 110с.

7. Новиков С. Принципы разработки интернет- учебников // Информатика и образование. - 2001. - №10. - С.61-66.

8. Околелов О. Электронный учебный курс // Высшее образование в России. - 1999. - №4. - С. 126-129.

9. Цурін О., Цуріна Н. Web- сторінки як засіб розвитку школярів та студентів // Інформатика. - 2002. -№11. - С.5-6.

10.Шоломий К.М. Когнитивно-психологический подход к компьютерному обучению школьным предметам // Вопросы психологии. - 1999. - №5. - С.36-49.

УДК 37.01(09)

Воронецька Н.П.

БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОЇ ПРОСВІТИ ЗА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КАНАДІ (ІІ ПОЛОВИНА ХХ СТ.).

У статті розглядаються чинники, які сприяли створенню єдиних норм літературної мови для українців Канади.

Актуальність дослідження. Суспільні події, що відбуваються у будь-якій країні, так чи інакше впливають на життя її населення. Безсумнівно, що вони знаходять своє відображення і в мові кожного народу, яка, неначе вихор, підхоплює нове лексичне явище і несе його у найрізноманітніші сфери вжитку. Добре, якщо мова народу є його державною мовою, тоді такі явища піддаються певному регулюванню. А як бути у тому

випадку, коли мова нації, зазнаючи чисельних впливів, не є державною? Чи може вона тоді існувати у відповідному літературному варіанті чи, можливо, засмічується запозиченням і переходить у суржик? Поставивши перед собою таке запитання, ми вирішили звернутися в пошуках відповіді на нього до розвитку української мови у Канаді.

Стан дослідження проблеми. Останні десятиліття представники різних галузей вітчизняної науки приділяють особливу увагу питанню життєдіяльності української спільноти у світовому масштабі. Серед них: О.Івах, В.Коломієць, Т.Лебединський, О.Сич, Г.Бигар, І.Стражникова, Г.Філіпчук, І.Руснак. До питання вивчення української мови у діаспорі зверталися у своїх монографіях та статтях Ю.Жлуктенко, Б.Ажнюк, С.Романюк, Л.Нечепоренко.

Метою даної публікації є з'ясування чинників, які сприяли створенню єдиних норм літературної мови для українців Канади.

Виклад основних положень дослідження. Більше одного мільйона українців, які проживають у цій країні, створили такий багатий пласт національної культури, для дослідження якого знадобляться ще цілі десятиліття. Запобігаючи наперед, відзначимо, канадські українці мають високорозвинену літературну мову, яка не загальмувалась на рівні часу їхнього переїзду на інший материк, а відповідає запитам сьогодення, зберегла усі можливі українські традиції і принципи, і придатна для використання у будь-якій сфері суспільного життя. Незначні розходження у передачі лексичних чи граматичних форм у мові українців Канади і літературній мові українців на материк не дають права поставити їхній варіант на значно нижчий щабель, а просто є актуальною проблемою для спільного розв'язання українськими вченими з усіх куточків світу. Створення єдиних норм літературної мови з усіх-усюд – це, мабуть, одне із найважливіших завдань українських лінгвістів сьогодні.

За більш як століття проживання на канадській землі українці мали різний статус, різні умови життя і праці, їх мова неоднаково сприймалася місцевим населенням і владою. Досліджуючи історію українських поселень, учені встановили, що на постійне проживання виїжджали люди різного освітнього рівня і професій. Тому уже через кілька років після масового приїзду перших емігрантів з українських земель у Канаді почали видаватися українські газети і книжечки, сформувалися національні організації і товариства, відкрилися українські школи. З кожним роком розвиток рідної культури набрав тут усе більшого розмаху. В густонаселених українцями провінціях Саскачеван, Альберта, Манітоба створювались потужні осередки національного духовного життя. Але апогей розвитку рідного слова й етнічної культури припадає на 60- 70-ті роки ХХ століття – період боротьби за утвердження політики багатокультурності.

Велелюдні українські поселення, жива українська мова, мальовнича природа Канади, що часто нагадувала рідну Україну, полонили багатьох подвижників національної освіти й культури. Альберта – перша провінція Канади, що активно ввела двомовні (англійсько-українські) програми навчання у державні школи та університети. Щоправда цьому передувала тривала і напружена боротьба українців за свої етнокультурні права. Ще в грудні 1948 року делегати річного з'їзду Інституту св. Івана в Едмонтоні приймають ухвалу про необхідність вивчення української мови в Альбертському університеті і обирають відповідний організаційний комітет у складі десяти осіб. Його очолив ректор інституту В.Сенишин. Щоб з'ясувати доцільність запровадження курсу рідної мови, члени комітету розіслали відповідні анкети українським учителям і студентам. Було отримано майже двісті відповідей бажаючих опанувати українську мову. У листопаді 1950 р. черговий з'їзд членів інституту зобов'язав комітет на підставі отриманих заяв подати клопотання до керівництва університету про запровадження в навчальний план вузу українознавчих дисциплін. На своє звернення комітет отримав негативну відповідь. Але в справу втрутилися далекоглядні політичні діячі, які розуміли вагу і значення української спільноти в державних справах Канади.

8 листопада 1951 року з'їзд консервативної партії Альберти, а 21-23 листопада конвенція партії соціального кредиту, щоб задовольнити потреби значної частини своїх виборців, прийняли рішення такого змісту: “З уваги на те, що в 1951 р. припадають 60-ті роковини приїзду до Канади перших українських піонерів; з уваги на те, що канадійці українського роду дали й тепер дають великий вклад у роздубову Канади; з уваги на те, що є побажаним, щоб українська мова, ключ до всіх вищих слов'янських мов, була предметом науки у всіх вищих учбових закладах, – постановляємо просити уряд Альберти прослідити можливості і додати українську мову до курсів інших модерних мов, що їх викладають в Альбертійському університеті”.

У січні 1952 року рада Альбертійського університету прийняла рішення про відкриття у відділі популярних викладів вечірніх курсів української мови, щоправда, без видачі кредитів – відповідних освітніх документів. Викладачами запрошено доктора Ореста Старчука, викладача відділу модерних мов, та адвоката Петра Лазаровича. Відкриття курсів, директором яких став В.Сенишин, відбулося 25 січня. На початковий курс української мови до П.Лазаровича записалося 54 слухачі, на вищий курс О.Старчука – 50. Програма курсів складалася з 10 лекцій і була виконана до 28 березня 1952 року.

Звичайно, ініціатори організації курсів розраховували на інший результат своїх зусиль, але, безумовно, й відкриття вечірніх курсів уже було вагомим здобутком у боротьбі за розширення прав української мови в англomовному суспільстві. Оцінюючи їх створення як важливу перемогу, центральна управа КУК опублікувала з цього приводу навіть окремих заклик до українського громадянства. У ньому, зокрема, проголошувалось: “Завдяки прихильній поставі університетських чинників, унаслідок старань Комітету Українців Канади та визначних українських діячів, відкрито при Альбертійському університеті вечірні виклади української мови ... Ці вечірні курси призначені для широкого громадянства Едмонтону та околиці ... Такі курси існують від 1949 р. при університетах у Вінніпегу й Торонто ... Тому Комітет Українців Канади вважає за відповідне звернутися до громадянства Едмонтону й околиці з гарячим закликом до масового впису на згадані вечірні курси української мови”[4,6].

Завдяки зусиллям відділів КУК у 1953-54 н.р. в університеті Альберти діяло вже три вечірні курси: початковий (15 лекцій); середній (30 лекцій), що тривав від жовтня 1953 р. до 30 березня 1954 р., та курс української літератури (від Котляревського до сьогодні) – теж 30 лекцій. На першому курсі навчалося 36 студентів, на другому – 39 і на третьому – 60. всього 135 студентів.

Восени 1954 року зацікавлення вечірніми курсами спало, було тільки два курси – середній та української літератури. Середній, що тривав від 19 жовтня до 21 грудня, мав 15 лекцій і 18 слухачів, а курс української літератури тривав від 14 жовтня до 16 грудня. Теж 15 лекцій – було 24 слухачі. Викладав д-р О.Старчук. восени 1955 року залишився лише курс “Українська література ХХ століття”, що тривав від 13 жовтня до 15 грудня, 15 лекцій викладав д-р О.Старчук, що мав лише 20 слухачів). Зацікавлення, в основному, спало через те, що не було так званих кредитів, а студенти, не отримуючи кредитів, вважали, що марнують час.

1956 року в Альбертійському університеті не викладався жоден українознавчий курс. Це, власне, й спонукало КУК 12 квітня 1956р. написати до демонського відділу листа, в якому місцевому відділу КУК рекомендовано узяти на себе моральну опіку над даною справою. Внаслідок цього в 1957-58 н.р. вечірні курси відновилися: д-р Старчук вів середній курс (18 лекцій) від 24 жовтня 1957 року до 30 січня 1958 року. Було 25 слухачів.

У той же час едмонтонський відділ КУК продовжує боротьбу за відкриття університетських акредитованих курсів української мови у відділі модерних мов. З цього приводу 4 листопада 1957 року відбулася зустріч голови централі КУК В.Кушніра та секретаря едмонтонського відділу П.Саварина з ректором університету доктором Стюартом, під час якої останній пообіцяв винести це питання на розгляд ради навчального закладу. Однак 7 грудня 1957 року доктор Стюарт повідомив українцям, що запровадити в

університеті вивчення української мови в 1958-1959 н.р. через відсутність коштів і матеріальної бази неможливо.

І все ж зусилля української громади не пропали марно. Уряд провінції своєю ухвалою від 31 грудня 1957 року створює “Королівську комісію в справах освіти” на чолі з сенатором Д.Камероном, яка повинна з’ясувати якість і ефективність навчання в державних школах Альберти, перспективи і напрямки його розвитку. Офіційно оголошено, що будуть розглядатися пропозиції зацікавлених освітою осіб чи організацій.

Зазначимо, що як тільки стало про це відомо, відділ КУК відразу створив відповідний комітет і в квітні 1958 року подав “Бріф королівської комісії в справі освіти в Альберті”, в якому домагався запровадження української мови як вибіркового предмета в початкових і середніх школах Альберти. Такі ж клопотання надіслали й інші українські організації, а також представники деяких національних груп. Зрештою, це призвело до того, що 19 серпня 1958 року міністр освіти уряду Альберти проголосив вивчення української мови в XI-XII класах середніх шкіл провінції, починаючи з 1959 року. Щоправда, комісія рекомендувала, за бажанням батьків, вводити українську мову в державні школи, починаючи з 7 класу.

У жовтні 1958 року в складі королівської комісії утворено “Підкомітет української мови”, до якого, за рекомендацією КУК, увійшли І.Горецький (голова), С.Бойко (секретар), Г.Косташ, О. Старчук, Й.Мельничук та І.Гуцуляк. Його завдання полягало у визначенні мети і програми вивчення української мови, підготовці підручників, визначенні контингенту учнів, організації вчителів української мови. З ініціативи підкомітету 26 жовтня 1958 р. в Едмоні проведено віче в справі вивчення української мови в школах Альберти, підготовки підручників, учителів, визнання кредитів в університеті, а також набору учнів. На віче, а його учасниками було 200 громадян різного віку, вирішено розгорнути широку кампанію щодо впровадження української мови в середні школи та університет Альберти.

Коли в 1959 році керівництво університету Альберти поставило перед українцями умову – викладання української мови почнеться тоді, коли буде відповідний підручник. Яр Славутич за надзвичайно короткий час справився з цим завданням. Його підручник “Розмовна українська мова” (Conversational Ukrainian) не тільки став настільним для студентів, витримав п’ять видань (останнє 1987 року), а, що найголовніше, виявився неперевершеним зразком української літературної мови, багатим на цікаві відомості з національної історії. Зазначимо, підручник Славутича не був єдиним із запропонованих. І все ж представники “Підкомітету української мови” Комітету Українців Канади визнали його найкращим з-поміж підручників І.Шклянки, М.Стечишина, Я.Рудницького.

У цей же час Яр Славутич тісно співпрацював з “Королівською комісією у справі двомовності і двокультурності”, що була створена 19 серпня 1963 року і мала завдання розглянути “вклад інших груп у Канаду, і як той вклад забезпечити”. Різні групи та організації етнічних меншин, отже й українці, почали висувати свої пропозиції й вимоги, проводити наукові конференції й дискусії, відстоюючи право на навчання рідної мови. Комісія в 1964 році підготувала “бріф” (петицію), дві вимоги з яких присвячено мові:

- Навчання української мови як кредитованого предмета у школах, і то від першого класу, де бажають собі того батьки і де є відповідна кількість учнів (рекомендація).

- Університети, зокрема в провінціях, де українські мови вивчаються в середніх школах, повинні визнати українській мові повний курс матрикуляційний статус, а також організувати спеціальні програми для вчителів української мови. Принаймні один із передових канадських університетів повинен приготувати повну програму українських студій, виключно зі студіями мови, культури, історії та вкладу української групи в канадське життя (рекомендація).

Була також висунута вимога, щоб усі шкільні підручники історії Канади містили відомості про українців у Канаді та про їхній вклад у розбудову країни і цим самим зменшили дискримінацію іммігрантів.

Комісія уважно вивчала пропозиції етнічних меншин. Протягом чотирьох наступних років (1965-1969) члени її роз'їжджали по Канаді вздовж і поперек і ретельно проводили опитування громадян. Так з'явився четвертий том звіту (1970 р.), присвячений "іншим етнічним групам", а між ними й українцям. Тут, зокрема, рекомендується [5,84] :

1. Варто в публічних елементарних програмах запровадити навчання мов інших (як англійська і французька) як виборні предмети і предметів, зв'язаних із ними, – скрізь, де є на те достатнє запотребування.

2. Варто в середніх школах запровадити поглиблене навчання мов інших як англійська і французька – скрізь, де є на те достатнє запотребування.

3. Варто, щоб університети Канади поширили кредитування мов інших як англійської і французької, підносячи їхній статус, як при допущенні до університету, так і при видачі дипломів.

4. Варто поширити гуманістичні науки в університетах іншими мовами.

5. Варто, щоб Канадська рада радіо – телебачення усунула всі обмеження щодо інших мов, за винятком тих, які будуть стосуватися англійської і французької.

6. Варто, щоб СіБіСі визнало місце інших мов у канадському житті й дозволило на передачі іншими мовами.

7. Варто, щоб СіАРТіСі простудіювало іншомовні передачі разом із СіБіСі, починаючи з Торонто й Монреалю, з метою збереження тих інших мов і культур.

8. Варто, щоб НФБорд продукував фільми іншими мовами.

9. Варто, щоб федеральні, провінційні і муніципальні уряди завжди мали досить фондів підтримати працю організацій чи інституцій, метою яких є збереження мистецтва й літератур інших етнічних груп.

Однак усі ці рекомендації залишилися тільки на папері. Фактом виявилось інше: королівська комісія рекомендує не тільки двомовність, але й двокультурність у Канаді. Замість однієї офіційної мови – тепер дві, і замість колишньої багатокультурності, принаймі в теорії, двокультурність. Пішли назустріч лише французам, але страшно вдарили, властиво, по інших групах. Погодившись із фактом офіційної двомовності, українці вважали, що "двокультурності" не можна визнавати. На сьогоднішній день боротьба продовжується.

Висновки. Як бачимо, зроблено чимало. Українські вчені в Канаді завзято працювали для розвитку національної науки. Осередком цієї праці стала Альберта. Оглядаючись назад з позиції сьогодення, дивуємось, де черпали сили для потужної праці люди із понівеченими долями. І хоча у добу багато- культурності, яка почалась з 1971р., їм у Канаді жилося вільно і заможно, все ж не забували, що народ, який не дбає про рідну мову приречений на вимирання.

Література:

1. Українці у Вільному Світі: Ювілейна книга українського народного Союзу 1894-1954. – Торонто. - 383с.
2. Славутич Яр. У Вирі Багатокультурності. –Edmonton: Slavuta Publishers, 1988. -224 с.
3. Фундатори енциклопедії українознавства 1954-1964 /Наукове товариство ім. Шевченка/ Відбитка з 4т.ЕУ2. - б.м.: Молоде життя . – 64с.
4. Simpson W. Why Learn English? –Edmonton, 1960. – 12р.
5. Yuryk Paul. Ukrainian Canadians: Their place and role in Canadian Life. – Toronto, Ontario: Ukrainian Canadian Business & Professional federation, 1967. – 104р.